

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra ústavního práva

Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu ČR

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Michal Bartoň, Ph.D.

Vypracovala: Veronika Pšurná

Olomouc 2010

Souhlas s nakládáním s osobními údaji

Já, níže podepsaná Veronika Pšurná, autorka bakalářské práce na téma „Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu ČR“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., v platném znění, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., v platném znění, správci

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8

771 47 Olomouc

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním seznamu, a to včetně zařazení do katalogů a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalozích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresovaného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být také zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Informační centrum UP. Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla podle zákona č. 121/2000 Sb., v platném znění.

Prohlašuji, že moje osobní údaje shora uvedené jsou pravdivé.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci, 16. března 2010

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu JUDr. Michalu Bartoňovi, Ph.D. za jeho odborné vedení a vstřícnou pomoc při zpracovávání této práce, za jeho cenné rady a čas, který mi věnoval.

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. VYMEZENÍ POJMŮ	7
2.1. Ústavní soud	7
2.2. Prameny práva	8
2.2.1. Precedent v zemích „common law“	8
2.2.2. Precedent v kontinentálním právu	9
2.2.3. Závaznost pramenů práva	10
3. ZAKOTVENÍ ZÁVAZNOSTI ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU V ÚSTAVĚ.....	11
3.1. Problém výkladu závaznosti v kontextu Ústavy.....	11
3.2. Problém výkladu pojmu rozhodnutí v kontextu Ústavy	12
4. DRUHY ŘÍZENÍ PŘED ÚSTAVNÍM SOUDEM A ZÁVAZNOST ROZHODNUTÍ V TĚCHTO ŘÍZENÍCH	14
4.1. Předmět rozhodování Ústavního soudu	14
4.2. Závaznost rozhodnutí ve věci kontroly norem	14
4.2.1. Závaznost výroku.....	15
4.2.2. Závaznost odůvodnění	16
4.2.3. Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu pro Parlament České republiky	17
4.2.4. Závaznost erga omnes.....	18
4.3. Závaznost rozhodnutí ve věci ústavní stížnosti	19
4.3.1. Závaznost výroku.....	20
4.3.2. Závaznost odůvodnění	21
4.3.3. Závaznost kasační (inter partes).....	23
4.3.4. Závaznost precedenční (erga omnes).....	28
5. ZÁVĚR.....	33
6. POUŽITÁ LITERATURA.....	36

1. ÚVOD

Určení, zda-li jsou rozhodnutí Ústavního soudu závazná, je stále, i přes rozsáhlou diskusi, spornou otázkou. „Rozhodnutí Ústavního soudu“ je v podstatě široký pojem a lze jej rozebírat a nahlížet na něj z mnoha rovin pohledu. Svojí prací bych chtěla poukázat na složitost tohoto problému a úskalí, na něž narážíme při hledání jednotného názoru. Ráda bych systematizovala různé úhly pohledu, ze kterých lze nazírat na rozhodnutí Ústavního soudu. Chtěla bych podat komplexní obraz této problematiky, a to nejen rozбором názorů na závaznost výroku a odůvodnění v daných typech řízení, ale také z rozličného pohledu jednotlivých autorů zabývajících se tímto tématem, z pohledu soudů obecných i soudu ústavního. Avšak předtím, než se dostaneme k řešení samotného problému, je třeba zodpovědět otázku, proč tento problém vlastně vzniká.

Při rozboru závaznosti té které části v daném typu řízení je třeba vycházet především z ustanovení platné právní úpravy. Za výchozí právní předpis zde považuju Ústavu České republiky, dále pak zákon o Ústavním soudu a v návaznosti na tyto i další, v práci uváděné předpisy, resp. jejich ustanovení. Tyto však nedávají jednoznačný pokyn k tomu, která rozhodnutí, popř. které jejich části je třeba považovat za závazné, a na koho se tato závaznost vztahuje. Významnou roli v určování závaznosti hrají i vydaná rozhodnutí Ústavního soudu, kdy v odůvodnění Ústavní soud objasňuje nejen důvody výroku, ale mnohdy podává i obecný výklad k institutům, kterých se ve svém rozhodnutí dotkl.

Na závaznost rozhodnutí Ústavní soudu lze také nazírat z pohledu právní kultury země. Obecně je známo, že v kontinentální Evropě rozhodnutí soudů obecně závazná nejsou, neboť pramenem práva jsou zde normy psané. A naopak v zemích angloamerické právní kultury jsou pramenem práva nejen zákony a jiné psané právo, ale i soudcovská rozhodnutí. V případě České republiky soudy právo nalézají a aplikují, soudy anglosaského právního systému právo také tvoří, a to v podobě precedentů. Tato teorie se však v kontinentální Evropě zdá být překonána. S vývojem soudnictví a vznikem rozsáhlé soudní judikatury se přestává pochybovat o tom, že i ve státech kontinentální Evropy existuje tzv. soudcovské právo. Proto tuto problematiku nelze odbýt pouhým konstatováním, že v evropsko-kontinentální právní kultuře výsledky rozhodovací činnosti soudů pramenem práva nejsou, a tudíž nemohou být závazné.

Už samotné postavení Ústavního soudu v soustavě moci soudní je svým způsobem specifické. Rozhodnutí Ústavního soudu nejsou zcela shodné povahy s rozhodnutími obecných soudů. Inspirací k bližšímu seznámení se s tímto tématem pro mě byl právě význam, dosah a vliv rozhodnutí Ústavního soudu České republiky.

Jako podklady pro vypracování této práce jsem kromě právních předpisů a soudní judikatury používala také odborné publikace zahrnující tuto problematiku. Jelikož odborných publikací na toto téma není mnoho, využila jsem rovněž článků v odborných časopisech, směřovaných konkrétně k otázce závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu. Veškeré nálezy Ústavního soudu použité v této práci jsem čerpala bezplatně, v neautentické podobě z internetové stránky:< <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>.>

Práci jsem rozdělila do šesti kapitol včetně úvodu, závěru a seznamu použité literatury a zdrojů. Po úvodu následující druhou kapitolu práce věnuji vymezení základních pojmů, v kapitole třetí bych ráda objasnila závaznost rozhodnutí Ústavního soudu v kontextu Ústavy. Poté se budu v kapitole čtvrté věnovat druhům řízení před Ústavním soudem a to konkrétně závaznosti rozhodnutí ve věci právních předpisů a závaznosti rozhodnutí ve věci ústavních stížností s důrazem na odlišení závaznosti jejich jednotlivých částí (výrok, odůvodnění), na závaznost kasační vztahující se v případě ústavních stížností na obecné soudy, na závaznost zrušených právních předpisů směřující vůči Parlamentu České republiky a konečně také na závaznost precedenční, působící erga omnes.

2. VYMEZENÍ POJMŮ

2.1. Ústavní soud

Ústavní soud patří mezi vrcholné ústavní orgány. V systému dělby moci spadá spolu s obecnými soudy do moci soudní, jež je upravena v hlavě čtvrté nejvýznamnějšího ústavního zákona, Ústavy České republiky¹ (dále jen Ústava). Má postavení zvláštního orgánu ochrany ústavnosti² a stojí mimo soustavu obecných soudů. O jeho postavení můžeme mluvit také, jako o do jisté míry nadřazeném vůči obecným soudům, je totiž oprávněn přezkoumávat jejich rozhodnutí. Právní úpravu postavení Ústavního soudu ČR tedy částečně zakotvuje Ústava, vedle Ústavy byl za účelem podrobnější úpravy následně přijat zákon o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb. (dále jen zákon o Ústavním soudu), který nabyl účinnosti 1. července 1993 a který svými přechodnými ustanoveními (§ 146) umožnil překlenout malou prodlevu a navázat tak na činnost Ústavního soudu ČSFR.³

Ústavní soud byl v Československé republice zřízen již ústavou v r. 1920. Působil však pouze jedno desetileté funkční období v letech 1921-1931. V r. 1938 byl sice ustaven opakovaně, avšak za druhé světové války (1939-1945) působit nemohl a po jejím skončení již jeho činnost nebyla obnovena. Zřízen nebyl ani ústavou z let 1948 a 1960. S jeho existencí počítal až ústavní zákon o československé federaci č. 143/1968 Sb., i v tomto případě však také reálně nevznikl a nezačal fungovat ani ústavní soud federace, ani ústavní soudy federálních republik, neboť nedošlo k vydání předpokládaného a nutného prováděcího zákona.⁴

Ústavní soud vykonává abstraktní i konkrétní kontrolu ústavnosti norem a incidentní kontrolu norem, z hlediska času se jedná o kontrolu následnou. V jedné oblasti případů vykonává také kontrolu ústavnosti preventivní, a to v případě mezinárodních smluv⁵. Návrhem u Ústavního soudu lze však napadat jen mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 Ústavy.

Pravomoc a působnost Ústavního soudu je taxativně vymezena v čl. 87 Ústavy. Při rozhodování v těchto věcech jsou soudci Ústavního soudu vázáni pouze ústavním pořádkem a

¹ Úst. zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

² Čl. 83 a násl. ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³ Ústavní soud ČSFR byl zřízen ústavním zákonem č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu ČSFR.

⁴ Mikule, V., Sládeček, V. Ústavní soudnictví a lidská práva. 1. vydání Praha: Codex, 1994, s. 14 - 16.

⁵ Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. Ústava ČR komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 666.

zákonem o Ústavním soudu (čl. 88 Ústavy), naproti tomu, soudci obecných soudů jsou ve svém rozhodování podle čl. 95 odst. 1 Ústavy vázáni zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu.

2.2.Prameny práva

Pochopení práva, práce s ním a řešení praktických právních problémů se neobejde bez schopnosti dokázat používat celou řadu právních informací. Zdroje těchto informací pak označujeme jako prameny práva.⁶ Pojem pramen práva nemá jen jeden význam. Rozlišujeme prameny práva ve formálním smyslu,⁷ prameny práva v materiálním smyslu⁸ a pramen práva v gnozeologickém smyslu, tj. jako zdroj poznání práva.

Zdrojem poznání mají být vedle zákonů, precedentů a mezinárodních smluv rovněž rozhodnutí orgánů veřejné moci individuální povahy např. individuální právní akty, zejména judikatura, smlouvy, právní literatura atd.⁹ Mezi formální prameny práva řadí teorie práva především: psané právo, tj. právní předpisy, smluvní právo, tj. normativní smlouvy, soudcovské právo, tj. precedenty a judikaturu a právní principy.¹⁰

V podmínkách kontinentální Evropy je typickým pramenem právo psané, postavení a význam práva soudcovského je zde však sporné. Skutečnost, že i kontinentální soudy tvoří právo, je v současnosti nezpochybnitelná,¹¹ přesto však otázka precedenční závaznosti nebyla v našich podmínkách ještě jednoznačně a uspokojivě zodpovězena.

2.2.1. Precedent v zemích „common law“

Precedent je typickým prvkem anglo-americké právní kultury, který vznikl v systému common law. Vysvětlením pojmu „common law“, bych teď ráda poukázala na jeho tradičnost a rovněž na jeho místo v právním řádu zemí, v nichž je uznáván jako formální pramen práva. Pojem common law nemá pouze jeden význam. Prvně je jím možné rozumět právní systém,

⁶ Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 247.

⁷ Vyjadřuje vnější formu právních norem. Právní normou je jenom takové pravidlo chování, jež má formu pramene práva, která je státem uznávána. Gerloch, A. Teorie práva. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 74.

⁸ Pramen práva jako zdroj obsahu právních norem. Gerloch, A. Teorie práva. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 74.

⁹ Gerloch, A. Teorie práva. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 74.

¹⁰ Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 248.

¹¹ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 6.

který byl vytvořen anglickými královskými soudy. Do ostatních zemí světa, kde se dnes uplatňuje, se dostal prostřednictvím britské kolonizace. Takto jej můžeme charakterizovat jako opak k pojmu „kontinentální právo“, jenž má svůj původ v římském právu. Další význam common law pokrývá pojem soudcovské právo. V této souvislosti můžeme tedy hovořit o common law jako o části právního řádu vystavěné ze soudcovských rozhodnutí.¹²

Dále se budu termínu common law věnovat pouze v jeho širším významu, tedy jako určitému celku. Systém common law bývá mnohdy chybně vnímán jako systém tvořený výlučně soudcovskými rozhodnutími, stejně jako je systém práva psaného tvořen zákonem. Nelze jej zaměňovat ani s právem obyčejovým¹³. Precedentní právo vychází z principu „stare decisis“ - setrvat na rozhodnutém, t.j. rozhodnout podle předchozího precedentu obdobného případu. U precedentů rozlišujeme (podle jejich síly): závazný precedent (povinnost se jím řídit), přesvědčivý precedent (možnost se jím řídit) a příkladný precedent (vzorový). Precedent však není závazný jako celek, závazná je pouze jeho část nazývaná ratio decidendi (právní normativní věta s určitým stupněm obecnosti).¹⁴

2.2.2. Precedent v kontinentálním právu

Všeobecně je uznávána teze, podle níž v kontinentálním evropském právu soudní rozhodnutí obecně závazná nejsou. Ačkoliv je obecná závaznost soudním rozhodnutím upírána, jistý význam, spočívající minimálně v právní argumentaci, je třeba jim přiznat.¹⁵ Podíváme-li se na precedent v angloamerickém právu, má podobu rozhodnutí vytvářeného nejvyšším soudem z vybraných případů, a pokud je tedy v určité věci vytvořen precedent, je závazný pro všechny obdobné případy, jež budou v budoucnu rozhodovány nižšími soudy.¹⁶ Naproti tomu, podíváme-li se na precedent v kontinentálním právu, je přesnější používat pojem tzv. ustálená nebo konstantní judikatura, neboť precedenční důsledky jsou spojeny až s rozhodnutími, jež jsou opakovaně potvrzena.¹⁷ Avšak nemůžeme hovořit o formální závaznosti, neboť „formální závaznost interpretačních závěrů je v podmínkách

¹² Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 7-12.

¹³ „Právní obyčej můžeme vymezit jako zaužívané a státem uznané obecné pravidlo. Ke vzniku právního obyčeje je tedy třeba naplnění dvou jeho základních znaků, a to: usus longaevus - zaužívání nebo též kvalifikované či dlouhodobé užívání; opinio iuris - povědomost o právním charakteru obyčeje.“ Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Praha: Aleš Čeněk, 2008, s. 262.

¹⁴ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 13-20.

¹⁵ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní..., s. 25.

¹⁶ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní..., s. 31.

¹⁷ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní..., s. 33-34.

kontinentálního typu právní kultury vždy založena zákonem, resp. ústavou či mezinárodní smlouvou, tedy psaným právem.“¹⁸ Jistě ale není pochyb o tom, že judikatura umožňuje předvídatelnost práva a právních následků, neboť předpokládáme, že stejné případy budou posuzovány stejně. Z tohoto pak můžeme dovozovat, že judikatura není normativně bezvýznamná.¹⁹

2.2.3. Závaznost pramenů práva

Prameny práva můžeme obecně rozlišovat také podle toho, do jaké míry jsou závazná v nich obsažená pravidla. Na základě toho rozlišujeme trojí druh závaznosti, a sice: absolutní závaznost, argumentační závaznost a relativní závaznost. Absolutní závaznost je typická pro evropský kontinentální právní systém. Je vlastností normativních právních aktů a adresáti těchto normativních právních aktů jsou povinni jednak jejich obsah znát, tzn. adresát se nemůže zprostit odpovědnosti za nesplnění povinnosti jen proto, že neznal obsah pramene práva. Aby mohl adresát v tomto případě nést odpovědnost za nesplnění povinnosti, musí mu být umožněno se s obsahem absolutně závazných platných pramenů práva seznámit prostřednictvím jejich publikace. Uplatňuje se zde římská zásada *ignorantia legis neminem excusat* (neznalost zákona neomlouvá). Dále je také povinností adresátů respektovat tyto normativní právní akty, což se týká i soudce ve smyslu zákazu rozhodnout v rozporu s jejich obsahem.

V případě argumentační závaznosti neurčujeme jenom, jestli je právní argument závazný nebo nezávazný, ale zabýváme se mírou jeho závaznosti. Vázanost právním argumentem platí do doby, než nalezneme vhodnější argument pro řešení dané otázky. Argumentační závaznost u nás můžeme uvést např. v souvislosti s judikaturou. V praxi to znamená, že pokud soudce rozhoduje otázku obdobnou té, z níž vzešel právní argument, je jím vázán. Jelikož se nejedná o závaznost absolutní, existuje možnost se na základě vhodnější argumentace od původního argumentu odchýlit. Relativní závaznost se vztahuje pouze k povinnosti uložené individuálním právním aktem nebo na základě právní skutečnosti a nemá obecnou povahu.²⁰

¹⁸ Gerloch, A. Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. In: Gerloch, A., Maršálek, P. (ed). Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi - Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva právnických fakult České republiky. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 17.

¹⁹ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 7-8.

²⁰ Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 249-250.

3. ZAKOTVENÍ ZÁVAZNOSTI ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU V ÚSTAVĚ

3.1. Problém výkladu závaznosti v kontextu Ústavy

Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu je ústavním požadavkem, neboť ustanovení článku 89 odst. 2 Ústavy stanoví, že „vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby“. Ačkoliv se toto ustanovení může na první pohled zdát jednoznačné a jasné, opak je v tomto případě pravdou. Jeho správný výklad se stal bohužel dokonce i příčinou mediálních konfrontací mezi Ústavním soudem a soudy obecnými.²¹

V současnosti neexistuje jednotný a jednoznačný názor na závaznost rozhodnutí Ústavního soudu. Výklad tohoto ustanovení, reálná právní závaznost, se v oblasti právní teorie a praxe (názory odborníků na ústavní právo, judikatura obecných soudů a judikatura Ústavního soudu) výrazně liší.²² Abychom dosáhli co možná nejpřesnějšího výkladu, je nutné ustanovení čl. 89 Ústavy „vykládat v kontextu ústavní úpravy jako celku a s ohledem na další specifikaci příslušného režimu, stanoveného zákonem o Ústavním soudu.“²³ Jednotlivé výklady se tedy tímto ustanovením zabývají ve vztahu k dalším článkům Ústavy a rovněž ve vztahu k zákonu o Ústavním soudu, dalším právním předpisům a vydaným rozhodnutím Ústavního soudu.

V nejjednodušším členění lze říci, že se na výklad čl. 89 vytvořily dva proti sobě stojící názory, a sice tvrzení, že: „(všechna) rozhodnutí Ústavního soudu jsou obecně závazná včetně nosných důvodů (ratio decidendi) uvedených v odůvodnění“ a proti tomuto stojící tvrzení, že „rozhodnutí Ústavního soudu - s výjimkou nálezů (resp. jejich výroků), kterými se zrušují právní předpisy (jejich ustanovení) - nejsou obecně závazná.“²⁴ Toto členění je dle mého názoru velmi obecné, až zavádějící a k odpovědi na závaznost rozhodnutí nedostačující. Na rozhodnutí je třeba se dívat mnohem podrobněji a rozebrat jednotlivé jeho aspekty zvlášť.

²¹ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 75.

²² Holländer, P. Ústavněprávní argumentace..., s. 75.

²³ Gerloch, A. Závaznost nálezů Ústavního soudu ČR pro Parlament České republiky. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 50.

²⁴ Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. Ústava ČR komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 734.

3.2.Problém výkladu pojmu rozhodnutí v kontextu Ústavy

Zákon o Ústavním soudu nám konkretizuje pojem „rozhodnutí Ústavního soudu“ v § 54, když v odst. 1 stanoví, že: „Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem a v ostatních věcech usnesením.“ Nálezy pak lze dále rozlišovat podle jednotlivých druhů řízení před Ústavním soudem.²⁵ Nález Ústavního soudu má zákonem stanoven dvojí druh náležitostí, a sice náležitosti formální (výrok, jeho odůvodnění a poučení, že proti rozhodnutí se nelze odvolat)²⁶ a náležitosti procesní (veřejné vyhlášení, resp. publikace)²⁷. Nález může být výsledkem rozhodnutí ve věci samé jak pléna, tak i senátu Ústavního soudu. Usnesením se zřejmě nejčastěji rozhoduje v případě odmítnutí návrhu soudcem zpravodajem. Při řešení problematiky závaznosti nálezu či usnesení si lze všimnout, že většina výkladů se vztahuje spíše k řešení závaznosti nálezu.

Podle názoru Vladimíra Sládečka a Vladimíra Mikuleho „v čl. 89 Ústavy se mluví zcela všeobecně o „rozhodnutí“ ÚS, jako by ústavodárce nepředpokládal, že vedle rozhodnutí ve věci samé bude ÚS nezbytně přijímat i velký počet rozhodnutí procesních, jimiž věc sama řešena nebude“ a uvádějí: „že pojem „rozhodnutí Ústavního soudu“ ve smyslu čl. 89 Ústavy je třeba vykládat tak, že „rozhodnutím“ se rozumí pouze nálezy Ústavního soudu a nikoliv též jeho usnesení.“²⁸ Jejich argumentace vychází z názoru, že nejčastějším případem, kdy Ústavní soud rozhoduje usnesením je rozhodnutí soudce zpravodaje o odmítnutí návrhu²⁹. Tento návrh není posuzován po věcné stránce, a proto také usnesení nemůže být závazné, neboť překážka věci rozsouzené platí jen pro věci, o nichž bylo rozhodnuto nálezem.³⁰ Vzhledem ke stáří příspěvku, z něhož jsem v tomto případě čerpala, využila jsem možnosti srovnat jej s publikací novější,³¹ a tedy i aktuálnější, za účelem zjištění, zda-li se jejich názor nějakým způsobem nezměnil. Musím však konstatovat, že i přes časový rozdíl patnácti let zůstaly jejich názory zcela shodné.

Bývalý soudce Ústavního soudu - Antonín Procházka se k závaznosti rozhodnutí vyjadřuje ve svém článku Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu, avšak po té, co se vyjádřil k členění rozhodnutí Ústavního soudu na nálezy a usnesení, už se usneseními více nezabývá a

²⁵ § 70, 71 písm. e), 82, 91, 95, 104, 115 odst. 3, 124 odst. 1, 125 písm. c), zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ § 54 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ § 56 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 38.

²⁹ § 43 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 38.

³¹ Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. Ústava ČR komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 733.

podrobněji se věnuju pouze nálezům Ústavního soudu.³²

Pavel Holländer se otázce určování závaznosti nálezů a usnesení nevěnuje, když rozlišuje jen mezi závazností rozhodnutí ve věcech kontroly norem a ve věcech ústavních stížností a dále pak mezi závazností výroku a odůvodnění.³³ Rovněž jako předchozí autoři, ani Zdeněk Kühn se při řešení této problematiky nezabývá otázkou závaznosti usnesení.³⁴ Naproti tomu Karel Klíma zcela jasně vyjádřil svůj názor, že usnesení nezavazují mimo konkrétní proces a vztahují se toliko na účastníky řízení.³⁵ Z těchto poznatků nelze učinit jednoznačné tvrzení o závaznosti nálezu, příp. usnesení, neboť k tomu by bylo třeba mnohem více vyjádření. K vytvoření určitého názoru by také mohlo přispět zodpovězení otázky, proč se někteří autoři závazností usnesení nezabývají.

Podporu pro názor hovořící proti všeobecné závaznosti usnesení Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy shledávám také v nálezu Ústavního soudu ze dne 14. 2. 2008 sp. zn. II ÚS 2672/07. Tímto nálezem zrušil Ústavní soud usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 33 Cm 189/2004 ze dne 25. 9. 2007. Stěžovatel se v tomto případě odvolával na porušení jeho základního práva podle čl. 2 odst. 2, 3 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod tím, že krajský soud nedal souhlas k pořízení zvukového záznamu stěžovatelem z ústního jednání. Krajský soud v Hradci Králové mimo jiné poukázal také na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 591/02 a sp. zn. I. ÚS 561/03 jimiž byla stížnost v obdobné věci usnesením odmítnuta. Ústavní soud byl povinen se v rámci přezkoumávání formálních náležitostí zabývat také těmito svými odmítacími usneseními, a to z důvodu obdobnosti dané problematiky. Jedná se o jediná dvě usnesení, ve kterých se objevuje obdobná problematika, přičemž ani jedno z nich nebylo publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení (a ani kdekoliv jinde). Ústavní soud se v odůvodnění vypořádal s důvody, pro něž ve dvou obdobných případech vydal odmítavé usnesení a uvedl: „Není možné hovořit o tom, že by v této věci existovalo formálně závazné rozhodnutí pro projednání ústavní stížnosti, aniž by v této věci existovala ustálená rozhodovací praxe nebo dokonce doktrína.“³⁶

³² Procházka, A. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 33.

³³ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 75.

³⁴ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 35.

³⁵ Klíma, K. Ústavní právo. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 471.

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 14. února 2008, sp. zn. II. ÚS 2672/07.

4. DRUHY ŘÍZENÍ PŘED ÚSTAVNÍM SOUDEM A ZÁVAZNOST ROZHODNUTÍ V TĚCHTO ŘÍZENÍCH

4.1. Předmět rozhodování Ústavního soudu

Co je předmětem rozhodování Ústavního soudu, vymezuje čl. 87 Ústavy. Specializované postavení Ústavního soudu v soustavě moci soudní znamená především, že se zabývá kontrolou ústavnosti a nikoli zákonnosti, jak je tomu v případě soudů obecných. Ústavní soud nerozhoduje ve všech věcech, ale má pravomoc rozhodovat pouze v případech stanovených právě čl. 87 Ústavy. Podrobně jsou pak jednotlivé druhy řízení upraveny ve druhé hlavě druhé části zákona o Ústavním soudu (§ 64-125f). Pro otázku závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu jsou nejspornější a nejaktuálnější především pravomoci Ústavního soudu, kdy rozhoduje podle čl. 87 odst. 1 písm. a) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem a písm. d) o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práva a svobod. A právě proto zaměřím svou pozornost pouze na problematiku těchto ustanovení.

4.2. Závaznost rozhodnutí ve věci kontroly norem

Kontrola norem je označení pro všechna řízení, ve kterých Ústavní soud přezkoumává ústavnost normativních aktů, tj. abstraktních, všeobecně závazných právních norem. První formou kontroly norem je tzv. preventivní kontrola norem. V České republice tato forma kontroly možná není, spočívá v přezkoumávání ústavnosti normy před nabytím její platnosti a účinnosti. Druhou formou je represivní neboli následná kontrola norem, jenž se vztahuje k již platné právní normě.³⁷ Následnou kontrolu norem můžeme dále členit na abstraktní kontrolu norem a konkrétní kontrolu norem. Při abstraktní kontrole norem dochází k přezkumu zákonů, ev. jiných (nižších) právních předpisů bez jakékoliv souvislosti s projednáváním a rozhodováním konkrétního případu. Děje se tak na základě kvalifikovaného návrhu, jenž může podat vymezený okruh subjektů. Konkrétní kontrola norem je naopak spojena s konkrétním projednáváním a rozhodováním případem, v němž byl napadený předpis

³⁷ Wagnerová, E. Ústavní soudnictví. Praha: Linde, 1996, s. 54 - 56.

aplikován. Navrhovatelem tady může být obecný soud, který má danou normu aplikovat, v pochybnostech o její ústavnosti, nebo také osoba, která podala ústavní stížnost. U osoby, jež podala ústavní stížnost, musí však být návaznost napadené normy na předmět ústavní stížnosti a lze napadat jen takovou část právního předpisu, která byla v dané věci aplikována.³⁸ Konkrétní kontrolou norem je také přezkum normy Ústavním soudem - toto řízení může zahájit plénium Ústavního soudu v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti (i v tomto případě se může jednat pouze o právní normu aplikovanou v souvislosti s ústavní stížností).³⁹

Rozhodne-li Ústavní soud o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, pro rozporu s ústavním pořádkem, publikace těchto nálezů se provádí prostřednictvím Sbírky zákonů.⁴⁰ Zákon o Ústavním soudu (§ 70 odst. 1) svěřuje Ústavnímu soudu pravomoc stanovit, kterým dnem se zákon nebo právní předpis nebo jejich jednotlivá ustanovení zrušují. Při posuzování závaznosti nálezů Ústavního soudu, jimiž se ruší právní předpis nebo jeho část lze nalézt rozpory mezi jednotlivými autory především v otázce, zda-li je obecně závazný pouze výrok nálezu nebo i jeho odůvodnění.

4.2.1. Závaznost výroku

Pokud se jedná o závaznost jednotlivých částí nálezu, převažuje názor, že obecně závazný je pouze výrok nálezu, jímž Ústavní soud ruší právní předpis nebo jeho část. Zdeněk Kühn interpretuje nálezy Ústavního soudu ve věci zrušení právního předpisu jako „obecně závazný“. Konkrétně za obecně závazný považuje právě výrok nálezu, jak je to typické v evropsko-kontinentální právní kultuře, a přisuzuje mu obdobné účinky, jaké nastanou při zrušení právního předpisu právním předpisem pozdějším. Uvádí, že pokud Ústavní soud rozhodne ve výroku o zamítnutí, právní stav zůstává nezměněn, takový výrok nemá obecné normativní účinky. Nadto také upozorňuje na možnost, kdy by se ve výroku nálezu objevily určité interpretační závěry běžně uváděné v odůvodnění nálezu, přičemž jim nepřikládá jiný význam, než kdyby byly uvedeny v odůvodnění, umístění do výroku považuje pouze za zdůraznění jejich obecného normativního významu.⁴¹

Také Vladimír Sládeček a Vladimír Mikule zastávají názor „obecné závaznosti“ výroků nálezů, které se týkají platnosti právních předpisů, přičemž oporou pro tento názor je

³⁸ Sládeček, V. Ústavní soudnictví. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 6-12.

³⁹ § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ § 57 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 35-36.

jím obecná závaznost právních předpisů, a tudíž závaznost těchto nálezů Ústavního soudu je podle jejich názoru logická a správná. Dále také dle jejich mínění „ani obecná závaznost výroků nálezů Ústavního soudu, jimiž se právní předpisy nebo jejich jednotlivá ustanovení zrušují, nemůže vést až k závěru, že tyto nálezy jsou „prameny práva“ a že Ústavní soud v těchto věcech vystupuje jako „negativní zákonodárce“. Toto tvrzení podporují tím, že Ústavní soud je ve smyslu čl. 83 Ústavy „soudní orgán“, tzn. nové právo nevytváří, ale pouze zajišťuje soulad s Ústavou a hierarchicky vyššími právními předpisy.⁴²

Závaznost výroku ve věci zrušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení prosazuje i Aleš Gerloch. A jelikož tyto nálezy působí erga omnes a zasahují do právního řádu České republiky, mají podle něj povahu quasi normativních právních aktů. Za této situace však Aleš Gerloch odmítá závaznost právního názoru vyjádřeného v odůvodnění nálezu, a to vzhledem k čl. 1 Ústavy, z něhož vyplývá demokratický charakter státu a čl. 2 odst. 1 Ústavy, jenž zakotvuje princip dělby moci. Je zastáncem limitace postavení Ústavního soudu v roli „negativního zákonodárce“.⁴³

4.2.2. Závaznost odůvodnění

Nejednotnost právních názorů na závaznost rozhodnutí Ústavního soudu se projevuje konkrétně, podíváme-li se na teď postoj Pavla Holländera. Ten je názoru, že ve věci kontroly norem je závazný nejen výrok, ale i odůvodnění takového nálezu Ústavního soudu, a to i přesto, že převážná část právní teorie a soudní praxe považuje za závazný pouze výrok. Přičemž za závaznou část odůvodnění považuje zcela zjevně pouze nosné důvody označované jako ratio decidendi. Na obhajobu svého názoru uvádí, že pokud bychom totiž považovali za závazný jen výrok nálezu, pak by v případě zamítnutí takového návrhu rozhodnutí postrádalo jakýkoliv normativní obsah a byla by tím jen „autoritativně potvrzena ústavnost napadeného předpisu“ - jiná interpretace by také vzhledem k principu priority ústavně konformního výkladu, jak tento princip v řadě svých rozhodnutí vyslovil Ústavní soud, vedla k tomu, že „rozhodnutí Ústavního soudu by se staly zbytečnými“ - to by vedlo k porušení principu právní jistoty, neboť interpretace, která by se jen nepatrně lišila od ústavně konformního výkladu, by

⁴². Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 41.

⁴³. Gerloch, A. Závaznost nálezů Ústavního soudu ČR pro Parlament České republiky. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 51-52.

byla důvodem pro zrušení napadeného právního předpisu.⁴⁴ Stejný názor, tedy že závazný je nejen výrok, nýbrž i tzv. nosné důvody odůvodnění rozhodnutí o ústavnosti zákonů, tzn. důvody, které jsou v příčinné souvislosti k výroku, předkládá rovněž Iva Brožová.⁴⁵

Zcela nekompromisní je v tomto ohledu Josef Blahož, který jednoznačně považuje nosné důvody výroku ve věci zrušení zákona za obecně závazné. Nespatřuje Ústavní soud pouze v roli pasivního strážce ústavnosti, neboť jeho úkolem je, jak uvádí, rovněž prostřednictvím rozhodování v každodenním životě právo nalézat, kultivovat demokratickou ústavnost a rozvíjet princip právního státu a ostatních demokratických právních principů. Popírání obecné závaznosti ratio decidendi považuje za popírání samotné podstaty soudní kontroly ústavnosti, čili i ústavního soudnictví vůbec.⁴⁶

4.2.3. Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu pro Parlament České republiky

Kasační závaznost v případě zrušení právního předpisu Ústavním soudem směřuje především vůči Parlamentu České republiky. Jestliže Ústavní soud jednou zákon pro neústavnost zruší, Parlament České republiky je povinen rozhodnutí Ústavního soudu vycházející z jeho výroku respektovat. Spornou otázkou se však stává závaznost právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v odůvodnění zrušujícího nálezu ve vztahu k legislativní činnosti Parlamentu ve stejné věci.

Závaznost právního názoru v odůvodnění je hojně odmítána. Jak uvádí Aleš Gerloch, v opačném případě by to znamenalo nutnost podřízení se Parlamentu při vydávání právních předpisů Ústavnímu soudu. Takový postup by podle něj mohl znamenat přiznání zákonodárné pravomoci Ústavnímu soudu, čímž by bylo zasaženo do dělby moci, přičemž dělba moci má být jakýmsi systémem „brzd a rovnovah“. Závaznost výroku diskutována není, výrok rozhodnutí obsahuje pouze vyřčení o zrušení, ale pokud bychom uznali jako závazné také odůvodnění, byl by jím zákonodárný sbor vázán a při vydávání zákonů by jím byl v podstatě omezen, což je nežádoucí. Existuje hned několik možností, jakým způsobem může Parlament po zrušujícím nálezu postupovat v případě nové zákonné úpravy: novou právní úpravou

⁴⁴. Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 75-77.

⁴⁵. Brožová, I. Závaznost rozhodování ústavních soudů. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 23.

⁴⁶. Blahož, J. Doktrinální pojetí obecné závaznosti rozhodnutí orgánů soudního přezkumu ústavnosti z hlediska právní komparatistiky a jeho významu pro interpretaci základních lidských práv. Závaznost rozhodování ústavních soudů. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 34.

respektuje názor Ústavního soudu v odůvodnění zrušujícího nálezu, částečně respektuje názor Ústavního soudu, tzn. některé části ponechá v původním znění, může dojít také k vydání zcela shodné právní úpravy s tou, která byla Ústavním soudem zrušena.⁴⁷ Je tedy na zvážení Parlamentu, nakolik vyhoví Ústavnímu soudu, samozřejmě s reálnou hrozbou opětovného zrušení při přijetí shodné právní úpravy.

V této souvislosti se také často mluví o určování právní síly Ústavním soudem zrušených právních předpisů. Pokud bychom čerpali ze zásady, podle níž lze právní akty změnit nebo zrušit jen prameny práva stejné nebo vyšší právní síly, dospěli bychom tak k závěru, že nálezům Ústavního soudu vydaným v rámci abstraktní kontroly ústavnosti, náleží právní síla zákona. Z tohoto pohledu by pak takový nález zavazoval jistě i Parlament České republiky.⁴⁸ Podle Elišky Wagnerové by takové nazírání na zrušený právní předpis však působilo problém ve vztahu k Parlamentu České republiky, a proto neobstojí.⁴⁹

4.2.4. Závaznost erga omnes

Závěrem bych k nálezům ve věci zrušení právních předpisů ještě shrnula to, co už je zřejmé patrně z výše uvedeného, a sice, pokud se týče rozsahu závaznosti, panuje všeobecná shoda, že rozhodnutí ve věcech abstraktní kontroly ústavnosti jsou závazná erga omnes, neboť se jimi zasahuje do právního řádu České republiky. Nálezy, jimiž se ruší právní předpis, se tak netýkají jenom orgánů, které je vydaly.⁵⁰ Ústavní soud v tomto případě podle některých získává postavení „negativního zákonodárce“, neboť neústavní právní předpisy ruší.⁵¹ Jiní, jak jsem již výše uváděla např. Aleš Gerloch (str. 16) z důvodu dělby moci ve státě takové označení Ústavního soudu nepovažují za vhodné. Jistě je ale v tomto případě obecná závaznost jednoznačně uznávaná a nezpochybňovaná, protože pokud je právní předpis zrušen, platí toto zrušení stejně pro každého, jeho neuznání by nemělo žádný význam.

⁴⁷ Gerloch, A. Závaznost nálezů Ústavního soudu ČR pro Parlament České republiky. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 52-53.

⁴⁸ Gerloch, A. Závaznost nálezů Ústavního soudu ČR..., s. 51-52.

⁴⁹ Wagnerová, E. Ústavní soudnictví. Praha: Linde, 1996, s. 80.

⁵⁰ Gerloch, A. Závaznost nálezů Ústavního soudu ČR pro Parlament České republiky. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 51.

⁵¹ Brožová, I. Závaznost rozhodování ústavních soudů. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 23.

4.3. Závaznost rozhodnutí ve věci ústavní stížnosti

O rozhodnutích Ústavního soudu lze hovořit jako o individuálních aktech, které upravují právní poměry jednotlivých osob. Jsou produktem řízení před Ústavním soudem, v němž se aplikují obecné právní předpisy na konkrétní situace.⁵² Rozhodování Ústavního soudu o ústavních stížnostech jednotlivce je konkrétní normativní kontrolou. Zavedením institutu individuální stížnosti byla sledována ochrana základních práv osob v řízení před Ústavním soudem. Ústavní soud tak lze v tomto smyslu chápat jako „hlídače“ ústavnosti a základních práv a svobod.⁵³ Ústavní stížnosti, o nichž rozhoduje Ústavní soud, vyjmenovává čl. 87 Ústavy, Ústavní soud tedy rozhoduje o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu (písm. c) a o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod (písm. d). Vzhledem k tomu, že, jak jsem již uváděla, pro otázku závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu je aktuální právě ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d Ústavy, budu se v další části práce věnovat pouze nálezům Ústavního soudu ve věci této ústavní stížnosti. Podle zákona o Ústavním soudě (§ 72 odst. 1 písm. a) přísluší právo podat ústavní stížnost fyzické nebo právnické osobě podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem. Jestliže bylo této stížnosti vyhověno, Ústavní soud vydá nález, v němž vysloví, které ústavně zaručené právo nebo svoboda a jaké ustanovení ústavního zákona byly porušeny a jakým zásahem orgánu veřejné moci k tomu došlo (§ 82 odst. 2 písm. a).

Na závaznost rozhodnutí lze pohlížet v souladu s několika názory⁵⁴, a právě v závislosti na těchto názorech je pak určováno: zda-li je závazný výrok nebo odůvodnění, popř. právní názor uvedený v odůvodnění, zda se jedná o závaznost kasační (inter partes) nebo závaznost precedentní (erga omnes).

⁵² Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 36.

⁵³ Wagnerová, E. Ústavní soudnictví. Praha: Linde, 1996, s. 67.

⁵⁴ V literatuře zabývající se závazností rozhodnutí Ústavního soudu se namísto mnou používaného pojmu „názor na rozhodnutí“, lze setkat s označením „účinky rozhodnutí“ (Wagnerová, E. Ústavní soudnictví. Praha: Linde, 1996, s. 78) nebo také „subtyp rozhodnutí“ (Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 37).

4.3.1. Závaznost výroku

Pokud bychom posuzovali závaznost jako vlastnost právní moci rozhodnutí, panuje shoda v tom, že je závazný pouze výrok rozhodnutí. Je to dáno tím, že takto chápáná závaznost je spojena s restriktivním výkladem ustanovení čl. 89 odst. 2 Ústavy, přičemž podle tohoto výkladu se pojem rozhodnutí v podstatě shoduje s výrokem.⁵⁵ Úpravu závaznosti jako vlastnosti právní moci rozhodnutí lze obvykle nalézt v procesních kodexech, kde je také v naprosté většině spojována jen s výrokem rozhodnutí.⁵⁶ Takto formulovaná závaznost bývá též nazývána jako „účinek rozhodnutí res iudicata“⁵⁷ a souvisí s vlastností rozhodnutí, která je označována jako vykonatelnost. V této souvislosti nechápejme vykonatelnost jako určení přesného času, kdy nastupují účinky předvídané v rozhodnutí, ale obecně, jako povinnost se rozhodnutím řídit.⁵⁸

Karel Klíma shledává podstatu vykonatelnosti jednoznačně ve výroku, s nímž zákon spojuje očekávané právní důsledky, ale je „proti striktnímu oddělování odůvodnění z hlediska jeho závaznosti od výroku.“⁵⁹ Zdeněk Kühn k této problematice uvádí, že pokud chápeme závaznost jako vlastnost materiální právní moci rozhodnutí, znamená to především, že rozsudek zakládá pro své adresáty takové účinky, které založit má, a ti jsou povinni se jimi řídit. A také, pokud chápeme závaznost tímto způsobem, může být závazný pouze výrok rozsudku. Odůvodnění totiž není s to adresátům rozhodnutí ukládat nezávisle na výroku další povinnosti.⁶⁰

Za situace, kdy Zdeněk Kühn nepovažuje za závazný pouze výrok rozhodnutí, avšak připouští, že za předpokladu určitých okolností tomu tak skutečně je, Vladimír Sládeček a Vladimír Mikule zastávají názor, že podle čl. 89 odst. 2 Ústavy je závazný pouze výrok nálezů Ústavního soudu, který je vlastním názorem, vlastním rozhodnutím Ústavního soudu ve věci samé. Argumentů pro tento názor nabízí hned několik, předně: důsledky rozhodnutí v konkrétní věci lze spojit pouze s výrokem, neboť jen ten může nabýt právní moci a vykonatelnosti, dále pak u zákonů, kde Ústavní soud stanoví povinnost jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů, se vždy vyhlásí výrok, odůvodnění jen ve stanoveném rozsahu a ne ve všech případech. Rovněž zmiňují subsidiární použití občanského soudního řádu v řízení před

⁵⁵ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 80.

⁵⁶ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 36.

⁵⁷ Wagnerová, E. Ústavní soudnictví. Praha: Linde, 1996, s. 78.

⁵⁸ Klíma, K. Ústavní právo. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 469.

⁵⁹ Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 464.

⁶⁰ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 37.

Ústavním soudem (§ 63 zákona o Ústavním soudu) - svou pozornost obrací na § 164, „podle něhož se opravným usnesením provádí pouze oprava zřejmých nesprávností ve výroku, přičemž může být odložena vykonatelnost opravovaného rozhodnutí, kdežto takové nesprávnosti v odůvodnění se pouze opraví.“⁶¹

4.3.2. Závaznost odůvodnění

Nebudeme-li otázku závaznosti podle čl. 89 odst. 2 Ústavy posuzovat pouze podle restriktivního výkladu tohoto ustanovení, pak nelze závaznost nálezu ve věci ústavní stížnosti odbýt konstatování, že závazný je pouze výrok nálezu. Vedle výroku obsahuje nález Ústavního soudu také odůvodnění, přičemž samotné odůvodnění lze dále ještě vnitřní členit na dvě části, a to na ratio decidendi a obiter dictum. Po prostudování různých odborných názorů týkajících se problematiky odůvodnění a v něm obsažených tzv. nosných důvodů, mohu konstatovat, že pokud jednotliví autoři hovoří o závaznosti odůvodnění, vždy jej z hlediska významu člení na ratio decidendi a obiter dictum.

Část odborníků zabývajících se závazností rozhodnutí Ústavního soudu odmítá obecnou závaznost jen samotného výroku rozhodnutí ve věci ústavní stížnosti a je názoru, že za závazné by mělo být považováno také odůvodnění, avšak ne celé, ale jen ta jeho část, která je označována jako ratio decidendi (tragende Gründe, Entscheidungsgründe atd.), čili jakési nosné důvody výroku. Tyto dvě části odůvodnění nejsou nijak odděleny, což může činit problém při zjišťování samotného ratio decidendi. Zřejmě by se mělo jednat o uvozující tučný text publikovaných nálezů ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, tedy o jakési „právní věty“, obdobné těm, zveřejňovaným Nejvyšším soudem ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, avšak obsahově ani procedurálně pojmu „právní věty“ nevyhovují.⁶²

Samotné odůvodnění obsahuje právní úvahy, kterými se Ústavní soud při svém rozhodování řídil, právní názory, myšlenky, na nichž založil „výrokovou větu“. Je to právě odůvodnění, kde Ústavní soud uplatňuje Ústavou mu danou pravomoc autoritativně interpretovat obsah základních práv a svobod a odmítnutí obecné závaznosti právních názorů ústavního soudu by ve skutečnosti mohlo vést k popření jeho efektivního a smysluplného fungování.⁶³ V odůvodnění se můžeme setkat s myšlenkami právními i neprávními, které se

⁶¹ Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 39.

⁶² Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. Ústava ČR komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 736.

⁶³ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 81.

mohou stát zdrojem právního výkladu ústavnosti.⁶⁴

Lze setkat jak s názory odmítajícími obecnou závaznost odůvodnění, resp. nosných důvodů rozhodnutí v něm obsažených, tak také s názory, podle nichž je závaznost ratio decidendi zcela nezpochybnitelná a absolutní. O absolutní závaznosti konkrétně hovoří Antonín Procházka, jenž uvádí, že „všechny nálezy Ústavního soudu, a to v obou jeho částech, mají absolutní závaznost“. Všeobecná závaznost právních názorů je podle něj dána zákonem o Ústavním soudu, který v § 57 odst. 3 dává Ústavnímu soudu možnost rozhodnout o jejich uveřejnění ve Sbírce zákonů - toto vykládá tak, že právě možnost rozhodnout o jejich uveřejnění ve Sbírce zákonů neznamena, že neuveřejněná rozhodnutí nemají všeobecnou platnost.⁶⁵

Domnívám se však, že tento pohled (absolutní závaznost) je natolik extrémní, že je spíše vnímám jen jako ukázka toho, jak široké může být názorové spektrum na tuto problematiku, než aby mu byla v praxi věnována větší pozornost. Dále se budu věnovat názorům autorů, nabízejícím racionálnější pohled na závaznost odůvodnění ať už svědčící pro, či proti závaznosti odůvodnění, resp. jeho jednotlivých částí.

Dle Vladimíra Sládečka a Vladimíra Mikuleho by obsahem odůvodnění měly být důkazy, o které byla opřena skutková zjištění, úvahy, kterými se Ústavní soud při hodnocení těchto důkazů řídil, posouzení zjištěného skutkového stavu [...], avšak i přesto je stále pouhým „odůvodněním“ rozhodnutí uvedeného ve výroku, nemůže tak ukládat práva a povinnosti řídit se tím, co je v něm uvedeno. Jako zvláštní otázkou se pak zabývají právními názory Ústavního soudu vyslovenými v odůvodněních nálezů - zvláštní význam je jim dán možností uveřejnit tento právní názor ve Sbírce zákonů i u nálezů, jejichž odůvodnění se ve Sbírce jinak nevyhlašuje, a je tím tak dána možnost všem občanům se s nimi seznámit. Odmítají ale, že by právní názory uvedené v odůvodnění byly obecně závazné jako právní předpisy, neboť podle nich „pro takový závěr není žádná právní opora“. Uvádějí rovněž, že sám Ústavní soud se od již jednou v odůvodnění vysloveného právního názoru může odchýlit jen způsobem, který stanoví zákon o Ústavním soudu (§ 13, 23). Důsledkem přijetí obecné závaznosti právních názorů by dle jejich mínění byla nutnost odmítnout každý návrh, který by nebyl založen na totožném právním názoru, a z toho plynoucí neúnosná rigidita právních názorů Ústavního soudu. K problematice právních názorů závěrem konstatují, že: „právní názory Ústavního soudu se mohou a musí prosazovat jen silou argumentů, myšlenkovou

⁶⁴. Klíma, K. Ústavní právo. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 471.

⁶⁵. Procházka, A. Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu ČR. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 34.

přesvědčivosti a souladem s obecně uznávanými hodnotami.“⁶⁶

Josef Blahož je názoru, že nosné důvody rozhodnutí Ústavního soudu jsou obecně závazné vždy, ať už Ústavní soud ústavní stížnosti vyhoví, nebo návrh nebo ústavní stížnost zamítne. Jednoznačná závaznost ratio decidendi zcela jasně podle něj vyplývá také z čl. 89 odst. 2 Ústavy, závaznost nosných důvodů je tedy nezpochybnitelná, neboť co stanoví Ústava je jasné, nepochybné a ex constitutione zavazující. Požaduje, aby rozhodnutí Ústavního soudu bylo považováno za obecně závazné jako celek (výrok + nosné důvody).⁶⁷

4.3.3. Závaznost kasační (inter partes)

Problematika kasační závaznosti se zakládá na jednoduché otázce, a to: zda je obecný soud vázán právním názorem vyjádřeným v odůvodnění kasačního nálezu Ústavního soudu, a to za předpokladu, že nebude zpochybňována pravomoc Ústavního soudu k přezkoumávání pravomocných rozhodnutí obecných soudů. Přikláním se, k dle mého názoru, převažujícímu tvrzení, že kasační nálezy Ústavního soudu jsou pro obecné soudy závazné a z tohoto pohledu budu také vycházet při rozboru dané problematiky.

Ráda bych se na tento problém podívala co nejkomplexněji, proto začnu již u zakotvení moci soudní v Ústavě, kde v rámci hlavy čtvrté Moc soudní je upraveno jak obecné soudnictví, tak i Ústavní soud. V hlavě čtvrté Ústavy nalezneme vymezeny nejenom kompetence Ústavního soudu, ale i jeho postavení v poměru k moci zákonodárné, výkonné a soudní. Svým postavením Ústavní soud vlastně narušuje klasické schéma dělby moci a stává se garantem ústavní rovnováhy a demokratického právního státu.⁶⁸

Obecné soudy představují téměř výlučně autonomní a nezávislou moc soudní a právě tato autonomie může být zdánlivě narušena Ústavním soudem v případě, že svým kasačním nálezem zruší pravomocné rozhodnutí soudu obecného. Na tomto místě považuji za vhodné připomenout, že Ústavní soud není obecným soudům nadřízen. Vlastimil Ševčík k tomu uvádí „[...] ingerence Ústavního soudu do rozhodovací činnosti soudů obecných je tedy úzce vymezena nejen způsobem jeho rozhodování (kasací), ale současně a především specifickými podmínkami plynoucími z ústavnosti (protiústavnosti) konkrétního rozhodnutí; ústavnímu

⁶⁶ Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 39 - 40.

⁶⁷ Blahož, J. Doktrinální pojetí obecné závaznosti rozhodnutí orgánů soudního přezkumu ústavnosti z hlediska právní komparatistiky a jeho významu pro interpretaci základních lidských práv. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 34 - 35.

⁶⁸ Brožová, I. Závaznost rozhodování ústavních soudů. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 21-22.

soudnictví tudíž nepřísluší přezkum (náprava) správnosti rozhodnutí obecného soudu a zpravidla ani jeho zákonnosti, a proto také ústavní stížnost, již se, jako návrhem, řízení před Ústavním soudem zahajuje, nemá charakter opravného prostředku [...]“ Ústavní soud a soudy obecné jsou tedy samostatné, od sebe oddělené součásti moci soudní plnící různé úkoly.⁶⁹

Úkolem soudů obecných je stanoveným způsobem poskytovat ochranu právům, příp. rozhodovat o vině a trestu za spáchané trestné činy.⁷⁰ Úkolem Ústavního soudu je dbát ochrany ústavnosti⁷¹ „[...] ve vztahu k obecným soudům to znamená, dbát na to, aby v jurisdikci obecných soudů [...] nedocházelo k porušování ústavně zaručených základních práv a svobod.“⁷² V tomto směru Ústavní soud naprosto respektuje postavení a nezávislost obecných soudů jak při zjišťování skutkového stavu věci, tak rovněž při výkladu aplikovaných právních norem (a to za podmínek respektování zásad ústavního pořádku České republiky a zásad spravedlivého procesu vycházejících z Listiny základních práv a svobod). A toto je ve vztahu k obecným soudům jediný případ, kdy můžeme Ústavnímu soudu přiznat určitý stupeň nadřazenosti, neboť pro obecný soud platí vázanost vykonatelnými nálezy Ústavního soudu.⁷³

V situaci, kdy Ústavní soud vydá kasační rozhodnutí ve věci ústavní stížnosti, dojde k obnovení procesu.⁷⁴ Jak by měl obecný soud v tomto obnoveném procesu postupovat však zákon o ústavním soudu ani občanský soudní řád či správní řád nestanoví, výjimkou je jen trestní řád⁷⁵. Ústava v článku 89 odst. 2 stanoví závaznost vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu pro všechny orgány a osoby. I přesto, že toto ustanovení, jak uvádí Iva Brožová zní zcela jasně,⁷⁶ lze se setkat se zpochybňováním závaznosti právního názoru Ústavního soudu, obsaženého v odůvodnění kasačního nálezu⁷⁷ a mimo to také se zpochybňováním pravomoci Ústavního soudu přezkoumávat pravomocná rozhodnutí

⁶⁹ Ševčík, V. Ústavní soud ČR a soudy obecné - pokus o vymezení vzájemných vztahů, Bulletin advokacie, 1997, č. 5, s. 8-9.

⁷⁰ Čl. 90 úst. zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁷¹ Čl. 83 úst. zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁷² Ševčík, V. Ústavní soud ČR a soudy obecné - pokus o vymezení vzájemných vztahů, Bulletin advokacie, 1997, č. 5, s. 9.

⁷³ Ševčík, V. Ústavní soud ČR a soudy obecné..., s. 9-10.

⁷⁴ Klíma, K. Závaznost rozhodování ústavních soudů (úvodní referát). In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 12.

⁷⁵ § 264 odst. 1 trestního řádu, § 270 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁶ Brožová, I. Závaznost rozhodování ústavních soudů. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 22.

⁷⁷ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 77.

obecných soudů⁷⁸. Iva Brožová se vypořádává se i se závěry, podle nichž důvody rozsudku Ústavního soudu pro obecné soudy nejsou závazné, neboť nenabývají právní moci. K tomu uvádí, že závaznost odůvodnění je pro obecné soudy dána (vedle čl. 89 odst. 2 Ústavy) ustanoveními o závaznosti právního názoru odvolacího a dovolacího soudu pro soudy nižšího stupně.⁷⁹

Pavel Holländer k tomuto uvádí, že se zpochybňováním pravomoci Ústavního soudu spočívající v přezkouvání pravomocných rozhodnutí obecných soudů, se doposud bylo možné setkat pouze v několika vyjádřeních Nejvyššího soudu v průběhu řízení, v nichž bylo jeho rozhodnutí napadeno jako protiústavní, přičemž v těchto vyjádřeních Nejvyšší soud konstatoval jednak, že obecné soudy nejsou orgány veřejné moci a jednak Ústavní soud stojí mimo soustavu obecných soudů a z tohoto důvodu nemá Ústavní soud pravomoc přezkouvat pravomocná rozhodnutí obecných soudů. Rovněž dle těchto vyjádření si Ústavní soud pravomoc přezkouvání pravomocných rozhodnutí obecných soudů na sebe „atracoval“.⁸⁰

Jako odezvu na námitku Nejvyššího soudu, týkající se příslušnosti rozhodování Ústavního soudu, uvedl Ústavní soud v závěrečné části odůvodnění nálezu sp. zn. I. ÚS 131/93, že podle ustanovení § 72 zákona o Ústavním soudu, které je *lex specialis* k ustanovení § 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, „není pochyb o tom, že v tomto případě rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR bylo konečné, bez možnosti odvolání proti němu, a že jako každý soud, uvedený v čl. 90 a násl. Ústavy, je i Nejvyšší soud orgánem veřejné moci, speciálně moci soudní a že příslušnost Ústavního soudu ČR k rozhodnutí v tomto případě je dána mimo jakoukoli pochybnost.“⁸¹ V návaznosti na tento závěr Ústavní soud v odůvodnění nálezu sp. zn. III. ÚS 337/97 opakovaně poukázal na čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, dle něhož „Ústavní soud rozhoduje i o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených práv a svobod“. Ústavní soud v tomto odůvodnění odkazuje také na čl. 2 odst. 1 Ústavy: „Dle něhož je státní moc vykonávána prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní, přičemž vymezení soustavy soudů, zakotvené v čl. 91 odst. 1 Ústavy, zahrnuje i Nejvyšší soud. S ohledem na uvedené ustanovení čl. 91 odst. 1 Ústavy nutno proto interpretovat i příslušná ustanovení zákona o Ústavním soudu“. A také

⁷⁸. Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 74.

⁷⁹. Brožová, I. Závaznost rozhodování ústavních soudů. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 23.

⁸⁰. Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 74.

⁸¹. Nález Ústavního soudu ze dne 21. dubna 1994, sp. zn. I. ÚS 131/1993.

zde Ústavní soud podává interpretaci pojmu orgán veřejné moci, jenž je používán v Ústavě i § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu a uvádí, že jej lze interpretovat jednak doktrinárně a jednak pozitivněprávně. „Doktrinárně, a to bez jakékoli pochybnosti, pojem orgánu veřejné moci zahrnuje orgány státní a dále orgány samosprávné. Z této koncepce vychází i Ústava, která postavení samosprávných orgánů upravuje v hlavě sedmé. Pozitivněprávně lze pojem orgánu veřejné moci, a to opět bez jakýchkoli pochybností, odvodit z ustanovení § 76 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, podle něhož účastníkem řízení je kromě stěžovatele státní orgán nebo jiný orgán veřejné moci, proti jehož zásahu ústavní stížnost směřuje. Tím je normativně dáno začlenění státních orgánů pod pojem orgánů veřejné moci. Podřazení soudů a konkrétně Nejvyššího soudu pod pojem státního orgánu je pak normativně zakotveno v již zmiňovaném čl. 2 odst. 1 a čl. 90 a násl. Ústavy.“⁸²

Co se týče závaznosti právního názoru Ústavního soudu obsaženého v odůvodnění kasačního nálezu, tato závaznost směřuje k tomu, že by se obecné soudy měly v novém rozhodnutí řídit právním názorem Ústavního soudu vyjádřeným v odůvodnění kasačního nálezu. Pavel Holländer zaujímá stanovisko, že: „[...] závaznost právního názoru, obsaženého v odůvodnění kasačního nálezu vyplývá již ze samotného pojmu kasace - pokud by totiž tomu tak nebylo, kasační postavení vyšších soudů (v daném případě Ústavního soudu) by nemělo rozumný smysl a muselo by být nahrazeno postavením apelačním.“⁸³

Ve většině případů však obecný soud názor Ústavního soudu uvedený v odůvodnění kasačního nálezu respektuje. Na druhou stranu je třeba uvést, že jsou známy i případy, kdy obecný soud rozhodne v rozporu s právním názorem Ústavního soudu opakovaně. Obecné soudy tedy k závaznosti právního názoru Ústavního soudu přistupují různě.

Jako první příklad přístupu obecného soudu bych uvedla usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 10. srpna 1995 sp. zn. 16 Co 160/95, ve kterém stojí: „Odvolací soud považuje v souvislosti se závěry Ústavního soudu za nutné předeslat, že ze žádného předpisu nevyplývá vázanost procesního soudu těmito závěry [...] Na druhé straně však odvolací soud je nucen konstatovat, že odmítnutí právního názoru Ústavního soudu a rozhodnutí s ním v rozporu by opětovně zavdalo podnět k ústavní stížnosti s obsahem totožným, jako měla stížnost, jež vedla ke zrušení původního rozhodnutí odvolacího soudu.“ Tento postup by však dle krajského soudu v Brně mohl znamenat porušení Listiny základních práv a svobod, neboť by jím byla odepřena spravedlnost. Proto krajský soud „v základních rysech právní názor Ústavního

⁸². Nález Ústavního soudu ze dne 13. listopadu 1997, sp. zn. III. ÚS 337/97, část III.

⁸³. Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 78-79.

soudu akceptoval.“⁸⁴

Vedle toho uvedu také postup, který Pavel Holländer označuje jako „ping-pong mezi obecnou justicí a Ústavním soudem.“⁸⁵ Jedná se o rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. října 1997 sp. zn. 2 Tzn 10/96, kdy Nejvyšší soud po kasačním nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 184/96 opakovaně rozhodl s ním v rozporu. Nejvyšší soud odmítnutí řídit se právním názorem Ústavního soudu, zdůvodnil takto: „V zákoně č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu ani v Ústavě není konkrétní ustanovení o tom, že Ústavní soud je oprávněn přikázat Nejvyššímu soudu, aby nějakou věc znovu projednal a rozhodl. Není tam ani ustanovení o závaznosti právního názoru Ústavního soudu vysloveného v jeho rozhodnutí. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby. To není totéž, jako že právní názor uvedený v nálezu Ústavního soudu je závazný pro všechny orgány a osoby. Pokud se zákon č. 182/1993 Sb. zmiňuje o právním názoru, tak jen v tom smyslu, že v nálezu musí být uveden a odůvodněn.“⁸⁶ Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí vyvodil rovněž závěr, dle kterého Ústavní soud překročil svoji pravomoc, neboť zde rozhodovaná věc nebyla otázkou ústavnosti a Ústavnímu soudu přísluší posuzovat právě jen otázky ústavnosti a rozhodl shodně, jako v předchozím, Ústavním soudem zrušeném, rozhodnutí.

Nové rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo stěžovatelem opětovně napadeno ústavní stížností, ve které Ústavní soud vydal rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 425/97, kde v odůvodnění uvedl, že odmítnutí řídit se v konkrétní věci právním názorem obsaženým v odůvodnění kasačního nálezu je porušením čl. 89 odst. 2 Ústavy.⁸⁷

Odmítavý postoj obecných soudů ke kasačním nálezm Ústavního soudu se tak zdá být nepochopitelný, neboť nejen, že v řadě svých nálezů Ústavní soud k tomuto problému zaujal jasné stanovisko, ale k výkladu lze dojít také prostřednictvím § 63 zákona o Ústavním soudu, podle kterého „pokud tento zákon nestanoví jinak, použijí se pro řízení před Ústavním soudem přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu a předpisy vydané k jeho provedení“. Občanský soudní řád⁸⁸ v § 226 odst. 1 stanoví: „Bylo-li rozhodnutí zrušeno a byla-li věc vrácena k dalšímu řízení, je soud prvního stupně vázán právním názorem odvolacího soudu.“

⁸⁴ Převzato z Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlednutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 77.

⁸⁵ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace..., s. 78.

⁸⁶ Převzato z Holländer, P. Ústavněprávní argumentace..., s. 78.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 2. dubna 1998, sp. zn. III. ÚS 425/97.

⁸⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní soud, jako instančně vyšší soud, je svým právním názorem sám vázán, i přesto lze uplatnit jednu výjimku z této závaznosti, a to tehdy „pokud nižší soud při dalším řízení zjistí fakta, kterými bude věc dostatečně odlišena od podoby, v níž byla předtím předložena instančně vyššímu soudu, a na jejímž základě vyšší soud zaujal svůj právní názor.“⁸⁹ Nerespektování nálezů Ústavního soudu zanechává negativní účinek, neboť tím ztrácí smysl samotná existence Ústavního soudu jako garanta demokratického státu a rovněž takový postoj může vyvolat nedůvěru ze strany společnosti v ochrannou funkci soudnictví vůbec.⁹⁰ I když je takový postup obecných soudů spíše výjimkou, než pravidlem, lze jej označit jako ústavní svévoli a porušení ústavního příkazu.⁹¹

4.3.4. Závaznost precedenční (erga omnes)

Vedle závaznosti kasační se v podmínkách ústavního soudnictví České republiky hovoří i o závaznosti precedenční. Jestliže je však používán pojem precedenční závaznost, není to zcela přesné označení, pojem „precedent“ vznikl pro potřeby angloamerické právní kultury, obsahově jej tedy nemůžeme ztotožňovat s tím, co je označováno jako precedent v evropsko-kontinentálním právu. V případě kontinentálního systému je přesnější označení tzv. ustálená judikatura.⁹² Vzhledem k tomu, že pojem precedenční závaznost je běžně v literatuře, zabývající se tímto tématem, používán, budu jej v následující části této práce používat i já, a to v souladu s jednotlivými zdroji, z nichž jsem čerpala.

Pokud připustíme precedenční závaznost, lze ji charakterizovat za pomoci několika znaků: nevztahuje se pouze k individuální kauze, působí obecně a vztahuje se i na obdobné kauzy v budoucnu, předpokládá obecnou popř. zobecnitelnou interpretaci neurčitého principu nebo normy, může mít různou sílu závaznosti.⁹³ Z těchto znaků pak jasně vyplývá, že se precedenční závaznosti vztahuje toliko k odůvodnění rozhodnutí, resp. k právním názorům vysloveným v odůvodnění.

Precedenční závaznost výslovně nezakotvuje Ústava, ani jiný zákon. O právním názoru

⁸⁹ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 38.

⁹⁰ Brožová, I. Závaznost rozhodování ústavních soudů. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 22.

⁹¹ Ševčík, V. Ústavní soud ČR a soudy obecné - pokus o vymezení vzájemných vztahů, Bulletin advokacie, 1997, č. 5, s. 14.

⁹² Kühn, Z. Proč si kontinentální právníci myslí, že jejich judikatura není závazná aneb patero důvodů pro odlišnou kontinentální koncepci precedentu. In Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků, mezinárodní teoretický seminář. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, s. 39.

⁹³ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 39 - 40.

Ústavního soudu vyslovovaného v odůvodnění nálezů se však zmiňuje zákon o Ústavním soudu. Ten v § 57 odst. 2 stanoví požadavek, aby „z odůvodnění nálezů, které jsou vyhlášovány ve Sbírce zákonů, bylo zřejmé, jaký právní názor Ústavní soud v rozhodované věci zaujal a jaké důvody jej k rozhodnutí vedly.“⁹⁴ Tento požadavek klade též na všechny nálezy, popř. i usnesení, které jsou publikovány ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu.⁹⁵

Zákon rovněž zdůrazňuje zvláštní postavení „právních názorů Ústavního soudu s všeobecným významem“ možností Ústavního soudu rozhodnout o jejich uveřejnění ve Sbírce zákonů, i když se jinak ve Sbírce zákonů neuveřejňují.⁹⁶ Cílem této právní úpravy, je dát veřejnosti možnost seznámit se s právními názory Ústavního soudu, podrobit rozhodovací činnost Ústavního soudu demokratické veřejné kontrole a rovněž, z požadavku právní jistoty vycházející, zajištění stability právních názorů Ústavního soudu.⁹⁷

Při posuzování otázky precedenční závaznosti se budu věnovat pouze nálezům a nikoliv usnesením, neboť ani sám Ústavní soud ve svých nálezech⁹⁸ nezaujal jednoznačné stanovisko, zda za precedenty považovat jenom nálezy, nebo i usnesení. O precedenčním významu usnesení se nakonec zřejmě asi rozhoduje až v souvislosti s jeho použitím dalšími soudy.⁹⁹

Nejdříve se budu precedenční závaznosti věnovat z pohledu autorů, kteří odmítají obecnou závaznost právních názorů Ústavního soudu, čímž se vlastně vracím zpět k závaznosti odůvodnění, resp. právních názorů uváděných v odůvodnění Ústavního soudu. Jenom připomenu, jedná se např. o Vladimíra Sládečka a Vladimíra Mikuleho, kteří neshledávají žádnou právní oporu pro názor, podle něhož by právní názory vyslovené v odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu byly obecně závazné a mohou se uplatňovat jen prostřednictvím myšlenkové přesvědčivosti.¹⁰⁰

⁹⁴ Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 40.

⁹⁵ § 59 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ § 57 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 40.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 13. září 2007, sp. zn. I. ÚS 643/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05.

- převzato z: Šimíček, V. Cesta k větší závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu: jednotná judikatura namísto algoritmů. [online]. jinepravo.cz, 3. prosince 2007. Dostupné z:

<<http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/cesta-k-vt-zvaznosti-rozhodnut-stavnho.html>>.

⁹⁹ Šimíček, V. Cesta k větší závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu: jednotná judikatura namísto algoritmů. [online]. jinepravo.cz, 3. prosince 2007. Dostupné z:

<<http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/cesta-k-vt-zvaznosti-rozhodnut-stavnho.html>>.

¹⁰⁰ Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 39-40.

Rovněž Vlastimil Ševčík, uznává sice závaznost *inter partes*, ale odmítá závaznost *erga omnes*.¹⁰¹ I přesto judikaturu nevnímá jako „nikterak nezavazující“. Podle Vlastimila Ševčíka judikatura sice není absolutně závazná, ale v publikovaných právních větách ukazuje názory Ústavního soudu na jednotlivou problematiku ústavnosti, a tím také značí cestu, kterou se ochrana ústavních práv a ústavnosti ve společnosti ubírá. Roli judikatury tak shledává v jejím nepřímém působení na rozhodování obecných soudů v oblasti ústavnosti.¹⁰²

Abychom mohli v podmínkách českého ústavního soudnictví uznat precedenční závaznost, je třeba jiné interpretace Ústavy, tzn. v první řadě neztotožňovat pojem rozhodnutí s výrokem, dále je také nutné překonat tradiční chápání systému pramenů práva v evropsko-kontinentálním typu právní kultury, která nezakládá obecnou závaznost judikatury (v tomto případě) Ústavního soudu.¹⁰³ Překonání uznávání pramene práva jenom ve formě právních předpisů je jednou z největších překážek, a také jedním z nejčastějších argumentů pro nepřiznání precedentní závaznosti.

Dle mého názoru, velmi jednoduše, ale výstižně se s tímto problémem vypořádal Pavel Holländer, když uvádí: „Domnívám se, že tato koncepce, jejíž kořeny sahají do konce 18. a začátku 19. století, a jež je spjata s radikální interpretací koncepce suverenity lidu za Francouzské revoluce a s nedůvěrou vůči soudům, pocházející z doby „ancient regime“, je v současnosti již překonána.“¹⁰⁴ Jako jeden z důvodů pro tento závěr uvádí rozpor mezi pozitivním a přirozeným právem, kdy se přiklání k respektování též doktríny přirozenoprávní, neboť jsou to např. zkušenosti z totalitního období, které ukazují, jak snadno lze pozitivní právo zneužít a dát mu obsah nespravedlivý a neúčelný.¹⁰⁵

Pro překonání tradičního pojetí pramenů práva svědčí podle Pavla Holländera také dynamika, kterou dochází ke společenským změnám. Tyto změny podle něj nelze zcela komplexně postihnout právními předpisy, a za takového stavu nezbude, než se s mezerami v právu vyrovnat (s určitým omezením) za pomoci soudního dovození řešení dané věci. Toto dovození se pak děje na základě obecných právních principů, ať už psaných či nepsaných.

Ve prospěch k odklonu od tradičního pojetí psaného práva v kontinentální Evropě dává také příklad anglosaské zkušenosti, kde zcela jistě nedochází k omezování suverenity lidu. A v této souvislosti si i Pavel Holländer klade častou otázku „kdo ohlídá hlídače“ a

¹⁰¹ Ševčík, V. Ústavní soud ČR a soudy obecné - pokus o vymezení vzájemných vztahů, Bulletin advokacie, 1997, č. 5, s. 14.

¹⁰² Ševčík, V. Ústavní soud ČR a soudy obecné..., s. 15.

¹⁰³ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 80.

¹⁰⁴ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace..., s. 81.

¹⁰⁵ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace..., s. 81.

zodpovídá ji argumenty: dělby moci, legitimacy soudů a akceptovatelnosti výjimečných postupů v extrémních situacích.¹⁰⁶

Ráda bych rovněž přiblížila otázku působnosti rozhodnutí Ústavního soudu erga omnes ze strany samotného Ústavního soudu. Ne vždy od počátku svého působení zaujímal Ústavní soud jednoznačné stanovisko k otázce konstantní judikatury. Zatímco v dřívějších rozhodnutích jeho vyjádření nebyla příliš jasná, nebo dokonce naznačoval, že obecné soudy nejsou striktně vázány jeho dřívějšími rozhodnutími,¹⁰⁷ dnes už tomu tak není.¹⁰⁸ V současnosti Ústavní soud zcela zjevně zastává názor, podle něhož nálezy, jež jsou součástí konstantní judikatury, jsou závazné (myšleno obecně, nikoliv absolutně závazné).

Otázkou však zůstává, v kterém případě se nález Ústavního soudu stává součástí konstantní judikatury. Ustálená judikatura nemůže být vytvářena jenom tím, že Ústavní soud je sám vázán rozhodnutím pléna v příštím řízení. Nadto totiž o ústavních stížnostech zcela převážně rozhodují senáty, kdy v jejich režii není obtížné splnit podmínky konstantní judikatury, jestliže více senátů použije opakovaně stejné řešení na totožnou otázku, a pokud je řada takových nálezů rázně potvrzena plénem, lze zcela určitě hovořit o splnění podmínek ustálené judikatury.

Pokud bychom hodnotili závaznost ustálené judikatury z pohledu Ústavního soudu v kontextu čl. 89 odst. 2 Ústavy, samotný Ústavní soud se jednoznačně nevyjádřil k možnosti absolutní závaznosti právních názorů v jednotlivých nálezech Ústavního soudu. Toto lze odůvodnit i tím, že Ústavní soud vždy respektoval princip, podle něhož soudní rozhodnutí v právním systému kontinentální Evropy netvoří právo.

V souvislosti s tímto Ústavní soud zdůrazňuje, že ochrana ústavnosti není jen úkolem Ústavního soudu, ale rovněž i úkolem soudů obecných.¹⁰⁹ Další povinnost je obecným soudům kladena v podobě apelu na respektování nálezů Ústavního soudu, a to na základě uplatňování principu rovnosti v právech a za účelem vytváření pocitu právní jistoty u laické veřejnosti.¹¹⁰ Jako příklad týkající se obecné závaznosti právního názoru obsaženého v odůvodnění nálezů Ústavního soudu směrem k obecným soudům uvádím nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 206/98 v němž mimo jiné stojí, že obecné soudy nezávisle rozhodují v ústavním a zákonném rámci, kdy z tohoto vyplývá jejich povinnost, dbát rovnosti

¹⁰⁶ Holländer, P. Ústavněprávní argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 82.

¹⁰⁷ např.: nález Ústavního soudu ze dne 24. září 1997, sp. zn. II. ÚS 23/97; nález Ústavního soudu ze dne 18. března 1997, sp. zn. I. ÚS 70/96.

¹⁰⁸ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 221.

¹⁰⁹ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 221- 222.

¹¹⁰ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. Praha: Auditorium, 2006, s. 223- 224.

v právech, stanovená v čl. 1 Listiny základních práv a svobod. A tato rovnost zakládá také právo na stejné rozhodování ve stejných případech a současně vylučuje libovůli při aplikaci práva. Jestliže obecný soud neposkytne ochranu základních práv a svobod, ačkoliv již byla v obdobných případech Ústavním soudem přiznána, považuje se takový postup za porušení principu rovnosti v právech.¹¹¹

Závaznost vyplývající z čl. 89 odst. 2 Ústavy lze vztahovat též k rozhodování samotného Ústavního soudu, čímž mám na mysli vázanost Ústavního soudu svými vlastními právními názory. Také k této věci se Ústavní soud vyslovil ve svých nálezech. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/02 se Ústavní soud vypořádal právě s otázkou, za jakých podmínek může překonat svou vlastní judikaturu. V odůvodnění uvedeného nálezu se lze dočíst, že Ústavní soud se považuje za orgán veřejné moci, a jako takový se nesmí podrobit libovůli, neboť: „[...] i Ústavní soud, či právě on, je povinen respektovat rámec ústavního státu, v němž je výkon libovůle orgánům veřejné moci striktně zapovězen, musí se cítit vázán svými vlastními rozhodnutími, která může svou judikaturou překonat jen za určitých podmínek.“¹¹² Jednotlivé podmínky jsou v tomto nálezu konkrétně vyjmenovány:

- „[...] změna sociálních a ekonomických poměrů v zemi nebo změna v jejich struktuře anebo změna kulturních představ společnosti.“¹¹³
- „[...] změna či posun právního prostředí tvořeného podústavními právními normami, které v souhrnu ovlivňují nahlížení ústavních principů a zásad, aniž by z nich ovšem vybočovaly, a především neomezují princip demokratické právní státnosti (čl. 1 odst. 1 Ústavy).“¹¹⁴
- „[...] změna, resp. doplnění těch právních norem a principů, které tvoří závazná referenční hlediska pro Ústavní soud, tj. takových, které jsou obsaženy v ústavním pořádku České republiky, nejde-li samozřejmě o změny odporující limitům stanoveným čl. 9 odst. 2 Ústavy, tj., nejde-li o změny podstatných náležitostí demokratického právního státu.“¹¹⁵

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. července 1998, sp. zn. III. ÚS 206/98.

¹¹² Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02, část V. bod 2.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

5. ZÁVĚR

Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu je v České republice zakotvena čl. 89 odst. 2 Ústavy. Ačkoliv se toto stručné ustanovení může zdát na první pohled obsahově nekomplikované, od počátku judikování Ústavního soudu České republiky se právní teorie a praxe ještě neshodla na jednotném a jediném správném výkladu tohoto ustanovení. Spíše naopak, řekla bych, že situace v této oblasti je dosti nepřehledná.

O správný výklad tohoto ustanovení se snaží jak odborníci z oboru ústavního práva, tak také obecné soudy při svém rozhodování o kasačním nálezu Ústavního soudu a v neposlední řadě i sám Ústavní soud ve svých rozhodnutích. V souvislosti se závazností rozhodnutí Ústavního soudu se vyskytuje několik otázek, a sice: zdali se pojmem rozhodnutí Ústavního soudu rozumí jen nález nebo i usnesení, koho zavazují rozhodnutí Ústavního soudu ve věci zrušení právních předpisů a pro koho jsou závazná rozhodnutí Ústavního soudu ve věci ústavních stížností, zda je závazný pouze výrok nebo i odůvodnění či právní názory Ústavního soudu uváděné v odůvodnění rozhodnutí o zrušení právního předpisu a rozhodnutí o ústavní stížnosti.

Komplikovanost problému závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu rozhodně neulehčuje ani skutečnost, že každý odborník na tuto problematiku používá jiné členění možných druhů závaznosti. Tuto překážku je pak nutné překonat, neboť pokud chceme hodnotit závaznost rozhodnutí Ústavního soudu, musíme vždy srovnávat názory a argumentace týkající se stejného druhu závaznosti.

Cílem mé práce nebylo hledat odpověď na otázku závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu, která by pokryla tento pojem jako celek a nebylo mým cílem ani najít jednoznačnou odpověď na otázku jednotlivých druhů závaznosti, neboť to ani dost dobře v současnosti z dostupných materiálních zdrojů není možné. Snažila jsem se vyhledat stejné druhy závaznosti v hodnocení různých autorů vycházejících z různých argumentací, ukázat vztah mezi soudy obecnými a Ústavním soudem v této záležitosti, a pozornost jsem věnovala i soudnímu rozhodnutí jako možnému pramenu práva, typickému pro angloamerickou právní kulturu, nikoliv však pro kontinentální Evropu.

Ve své práci jsem se zaměřila na tyto druhy závaznosti: závaznost nálezu versus závaznost usnesení, závaznost rozhodnutí ve věci kontroly norem a závaznost rozhodnutí ve věci ústavní stížnosti, přičemž jsem v těchto dvou předmětech řízení před Ústavním soudem rozlišila závaznost výroku, závaznost odůvodnění, závaznost precedentní, závaznost

rozhodnutí Ústavního soudu pro Parlament České republiky ve věci kontroly norem a závaznost kasační při rozhodování o ústavní stížnosti.

Při členění rozhodnutí na nálezy a usnesení, nečiní potíže uznání závaznosti nálezu, problém je spíše s uznáním závaznosti usnesení. Sama bych se přiklonila k zřejmě převažujícímu názoru svědčícímu proti všeobecné závaznosti usnesení, podle něhož je závaznost usnesení třeba posuzovat v souvislosti s konkrétním řízením a vztahovat ji na účastníky tohoto řízení.

Ve věcech kontroly norem se lze setkat jednak s názorem, že obecně závazný je pouze výrok nálezu Ústavního soudu, jímž se ruší právní předpis nebo jeho část, a to neboť je to tak typické v evropsko-kontinentální právní kultuře a rovněž vzhledem k ústavnímu zakotvení dělby moci. Oponentní názor pak považuje za závazné také odůvodnění, ne celé, ale pouze nosné důvody rozhodnutí, jejichž význam pak spočívá v působení na demokratickou ústavnost a rozvíjení demokratických právních principů.

Při určování závaznosti rozhodnutí ve věci zrušení právního předpisu pro Parlament České republiky se objevuje otazník především u postupu legislativní činnosti Parlamentu ve stejné věci. Nedůvěra vůči závaznosti odůvodnění pramení v tomto případě z obávané situace, v níž by se Parlament musel podřídit Ústavnímu soudu, tedy situace, v níž by se moc zákonodárná musela podřídit moci soudní. Parlament však sám rozhoduje o tom, jak se zachová po zrušujícím nálezu Ústavního soudu a zda bude respektovat jeho právní názor vyjádřený v odůvodnění. Dle mého mínění, rozhodne-li se Ústavní soud pro zrušení právního předpisu nebo jeho části, jistě proto existují podstatné důvody a za situace, kdy je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti, by nemělo být jeho rozhodnutí Parlamentem bez dalšího přehlíženo. A proto se také domnívám, že pokud by chtěl Parlament přijmout částečně nebo úplně shodnou úpravu s tou, jež byla Ústavním soudem zrušena, měl by se vypořádat s důvody, jež vedly Ústavní soud k jeho zrušení a nabídnout tak logické zdůvodnění svého postupu. Není však pochyb o tom, že zrušení právního předpisu je závazné pro všechny, tedy působí erga omnes, toto je naprosto zřejmé a nevyvratitelné.

Ve věcech ústavních stížností pokud budeme závaznost spojovat s vlastností právní moci, která je označovaná jako vykonatelnost a čl. 89 odst. 2 vykládat restriktivně, lze považovat za závazný pouze výrok rozhodnutí. Na druhé straně existuje i výklad, podle něhož je závazná i část odůvodnění tvořená tzv. nosnými důvody výroku. Právní úvahy obsažené v odůvodnění jsou tak dle některých autoritativní interpretací obsahu základních práv a svobod a jejich nerespektování by mohlo vést k popření postavení Ústavního soudu. Rozhodně si nemyslím, že by tyto nosné důvody měly malý význam, představují často

hluboké myšlenky, které se týkají nejen výslovné právní úpravy, ale, což si myslím, že je velmi důležité, vykládají právo v kontextu se společenským vývojem, se společenskými změnami. Proto také nepředpokládám, že by nosné důvody výroku měly být absolutně závazné, neboť by se tím vývoj práva spíše zastavil.

Kasační závaznost se vztahuje k případům, v nichž Ústavní soud zruší rozhodnutí soudu obecného a věc mu vrátí k novému projednání. Rozdílný výklad čl. 89 odst. 2 Ústavy obecných soudů a Ústavního soudu může vyústit v nerespektování názoru Ústavního soudu, a dojde k situaci, v níž buď i přes nesouhlas s výkladem Ústavního soudu obecný soud respektuje jeho právní názor, nebo je možné se také setkat s případy, v nichž obecný soud rozhodne stejně, jako v předchozím, Ústavním soudem zrušeném rozhodnutí. Pokud k takovému jednání obecný soud nemá relevantní důvody, je toto chování nežádoucí, neboť tak dochází ke zbytečnému přetěžování Ústavního soudu. Po té, co jsem se seznámila s některými rozhodnutími obecných soudů, v nichž se odmítly řídit právním názorem Ústavního soudu, se domnívám, že takový postoj pramení spíše než ze zrušujících důvodů, z „negativního postoje“ vůči Ústavnímu soudu jako instituci.

Pokud se týká precedenční závaznosti, i přesto, že Česká republika patří do kontinentálního systému práva, hovoří se o ní i v souvislosti s rozhodováním Ústavního soudu. V našich podmínkách však lépe vyhovuje označení tzv. ustálená judikatura. Její závaznost se prosazuje především z důvodů právní jistoty a spravedlivého soudního rozhodování, ale také vzhledem k vývoji společnosti, kdy určité situace nemusí být zcela komplexně upraveny v právních předpisech a za pomoci výkladu Ústavního soudu tak lze vyplnit tzv. mezery v právu.

Otázka závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu zůstává od počátku jeho vzniku nezodpovězena. Každý názor je obhajován jistým argumentem. Ke sjednocení názoru by zřejmě bylo nutné dosažení určitého kompromisu v podávaných argumentech. Nezbytným předpokladem pro vytvoření jednotného pohledu je dle mého názoru diskuse a ochota zabývat se též možnostmi správnosti argumentů protikladných.

Od počátku judikování Ústavního soudu ČR jistě vnímání závaznosti jeho rozhodnutí prošlo určitým vývojem. Označila bych tento vývoj jako pozitivní, Ústavnímu soudu se dle mého názoru podařilo získat důležitou pozici mezi vrcholnými státními orgány a respekt ke své činnosti.

6. POUŽITÁ LITERATURA

Monografie

- Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. Ústava ČR komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 935 s. ISBN 978-80-7179-869-9.
- Mikule, V., Sládeček, V. Ústavní soudnictví a lidská práva. 1. vydání Praha: Codex, 1994. 337 s. ISBN 80-901185-6-9.
- Gerloch, A. Teorie práva (3. rozšířené vydání). Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 343 s. ISBN 80-86473-85-6.
- Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 501 s. ISBN 978-80-7380-104-5 (váz.).
- Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. Judikatura a právní argumentace. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006. 234 s. ISBN 80-903786-0-9.
- Holländer, P. Ústavněprání argumentace, ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003. 103 s. ISBN 80-86131-37-8.
- Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 1019 s. ISBN 80-86898-44-X.
- Klíma, K. Ústavní právo. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. 782 s. ISBN 80-86473-20-1.
- Wagnerová, E. Ústavní soudnictví: vznik, význam a některé organizační a procesní aspekty v komparativním pohledu. Praha: Linde, 1996. 93 s. ISBN 80-7201-035-2.
- Sládeček, V. Ústavní soudnictví. Praha: C. H. Beck, 2003. 252 s. ISBN 80-7179-694-8.
- Závaznost rozhodování ústavních soudů - Sborník příspěvků: mezinárodní teoretický seminář pořádaný dne 23. 4. 2004 Právnickou fakultou Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. 169 s. ISBN 80-7043-305-1.
- Gerloch, A., Maršálek, P. Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi - Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva právnických fakult České republiky. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 209 s. ISBN 80-86432-12-2.

Právní předpisy

- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Nálezy Ústavního soudu

- Nález ÚS ze dne 21. dubna 1994 sp. zn. II. ÚS 131/93.
- Nález ÚS ze dne 13. listopadu 1997 sp. zn. III. ÚS 337/97.
- Nález ÚS ze dne 2. dubna 1998 sp. zn. III. ÚS 425/97.
- Nález ÚS ze dne 9. července 1998 sp. zn. III. ÚS 206/98.
- Nález ÚS ze dne 11. června 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02.
- Nález ÚS ze dne 14. února 2008 sp. zn. II. ÚS 2672/07.

Časopisecká literatura

- Sládeček, V., Mikule, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 35-51.
- Procházka, A. Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu ČR. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 32-35.
- Ševčík, Vlastimil. Ústavní soud ČR a soudy obecné - pokus o vymezení vzájemných vztahů. Bulletin advokacie, 1997, č. 5, s. 7-24.

Internetové zdroje

- <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>
- www.jinepravo.cz